

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2022. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.11.56>

УДК 65.012.8

*I. I. Нагорна,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту підприємств,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3644-8440>
В. В. Фурманець,
магістр, Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2698-7283>*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО- ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІГРАФІЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*I. Nahorna,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Enterprise Management, National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
V. Furmanets,
Master, National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»,*

FEATURES OF FORMATION ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM FOR ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE PRINTING ENTERPRISE

У статі було визначено та удосконалено науково-методичні засади щодо формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки поліграфічного підприємства в умовах нових викликів.

В дослідженні було встановлено, що організаційно-економічний механізм представляє собою взаємопов'язану сукупність економічних відносин, принципів, методів та форм організації створення, впровадження інновацій. Механізм є не лише автономною системою, що здійснює самоуправління, на нього також суттєво впливають рівень ринкового та державного регулювання, зокрема від того наскільки розвинені технології галузі, рівень попиту на продукцію, рентабельність галузі, розвиненість законодавчої бази та амортизаційна податкова політика, що проводиться державою залежить як саме описаний механізм буде функціонувати та досягати поставлених цілей.

Представлений в роботі організаційно-економічний механізм дозволяє забезпечити вчасне визначення відхилень від норми основних показників діяльності та ідентифікацію загроз, а також забезпечити комплекс заходів для усунення загроз. Особливості запропонованого механізму економічної безпеки дозволяють формувати стан взаємозв'язаності, взаємовпливу і взаємодії єдиних і локальних механізмів, на кожному рівні управління в цілому.

The article defined and improved the scientific and methodological principles for the formation of an organizational and economic mechanism for ensuring the economic security of a printing enterprise in the face of new challenges.

It was established that the concept of economic security of the enterprise in the conditions of modern challenges should correspond to such characteristics as: a set of properties; protection system; dynamic development; the ability to maintain a balance of interests; sustainable provision of security; extended self-reproduction; ensuring competitiveness; communication system; ability to self-survive, etc.

In the study, it was established that the organizational and economic mechanism is an interconnected set of economic relations, principles, methods and forms of organizing the creation and implementation of innovations. The mechanism is not only an autonomous system that performs self-management, it is also significantly influenced by the level of market and state regulation, in particular, it depends on how developed industry technologies are, the level of demand for products, the profitability of the industry, the development of the legal framework and the amortization tax policy carried out by the state how exactly the described mechanism will function and achieve its goals. It was determined that the system of economic security reacts to factors and, in turn, influences the management subsystems and decision-making subsystems of this mechanism. In the management subsystem, the information received from the object is evaluated and analyzed in order to determine what exactly affected the EBP system and what is the magnitude of this impact. In this system, planning is carried out in order to prevent threats, as well as possible scenarios of the company's actions in the event of adverse events. It is carried out at all levels (strategic, tactical and operational) in order to apply countermeasures at any moment of time.

The organizational and economic mechanism presented in the work allows for timely determination of deviations from the norm of the main indicators of activity and identification of threats, as well as to provide a set of measures to eliminate threats. Features of the proposed mechanism of economic security allow to form a state of interconnectedness, mutual influence and interaction of single and local mechanisms at each level of management as a whole.

Ключові слова: *економічна безпека, організаційно-економічний механізм, поліграфічне підприємство, зовнішнє середовище, внутрішнє середовище.*

Keywords: *economic security, organizational and economic mechanism, printing enterprise, external environment, internal environment.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Вітчизняні підприємства поліграфічної галузі у своїй діяльності останнім часом стикаються з усе більшою кількістю негативних чинників зовнішнього середовища. Пандемія COVID-19, перехід значної частини контенту (електронних наукових видань, художньої літератури, реклами) в мережу Інтернет, військові дії на території України та глибока економічна криза, все це суттєво зменшує попит на продукцію підприємств, створює загрозу стабільному функціонуванню, фінансовій стійкості та економічній безпеці.

Стрімкий темп змін навколишнього середовища змушує поліграфічні підприємства шукати нові шляхи щодо забезпечення економічної безпеки. Одним з найбільш ефективних інструментів забезпечення економічної безпеки підприємства є організаційно-економічний механізм, який повинен об'єднати в собі сукупність законодавчих актів, правових норм, спонукальних мотивів і стимулів, методів, інструментів, заходів, сил і засобів, за допомогою яких забезпечується досягнення цілей безпеки і розв'язання поставлених завдань.

Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки поліграфічного підприємства зменшує непередбачуваність і дозволяє відібрати обмежену кількість управлінських рішень в діяльності підприємства. Тому удосконалення науково-методичних засад щодо формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки в умовах нових викликів є досить важливим як для науковців так і практиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням забезпечення економічної безпеки підприємств присвячені праці таких науковців, як: В. Рощина, І. Омельченко, О. Власюк, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Геєць, Г. Козаченко, В. Алькема, А. Штангрет, Я. Жаліло, М. Кизима, О. Ремпеля, С. Анохіна, М. Соколова, А. Колобова, В. Назарова та ін.

Безпосередньо розробкою організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств займалися такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як: В. Бланк, З. Варналій, Л. Матвійчук, В. Глушков, М. Камлик, В. Рощина, Т. Корпанюк, Н. Правдюк, О. Яременко, С. Ніколаюк, Л. Донець та ін. Науковцями надано визначення поняття економічної безпеки підприємства та розкрито функціонування економічної безпеки в умовах ринкової економіки, розгляд теоретичних проблем формування організаційно-економічного механізму та проблем формування теоретико-методичних аспектів управління економічною безпекою підприємств, забезпечення функціонування системи економічної безпеки в умовах нестабільності економіки. Проте залишаються нерозкритими питання пов'язані з особливостями формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки поліграфічних підприємств в умовах війни та кризового стану економіки.

Метою дослідження є вивчення та удосконалення науково-методичних засад формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки поліграфічних підприємств в умовах нових викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна безпека підприємства багатьма вченими трактується як стан при якому за рахунок використання як власних ресурсів, так і залучених із зовні досягається їх найбільш ефективне використання в умовах невизначеності ведення господарської діяльності. Поняття економічної безпеки підприємства в умовах сучасних викликів повинно відповідати таким характеристикам, як:

- сукупність властивостей;
- система захисту;
- динамічний розвиток;
- здатність підтримувати збалансованість інтересів;
- стійке забезпечення безпеки;
- розширене самовідтворення;
- забезпечення конкурентоспроможності;

- система зв'язків;
- здатність до самовиживання тощо.

Виходячи з вище зазначеного під економічною безпекою підприємства слід розуміти такий стан збалансованої економічної системи внутрішнього середовища підприємства, що здатний адекватно реагувати на динаміку зовнішнього середовища [5, с. 36].

Оскільки підприємства розраховують на довгострокову стабільну роботу, виникає необхідність у застосуванні поняття стійкої економічної безпеки. Під поняттям стійкої економічної безпеки слід розуміти стан внутрішнього середовища економічної системи, здатний протягом усього життєвого циклу підприємства успішно нейтралізувати як власні внутрішні, так і зовнішні загрози без істотних для себе ресурсних витрат [5, с. 37].

Адекватне реагування на зміни зовнішнього середовища та кон'юнктури ринку можливо реалізувати за допомогою організаційно-економічного механізму, так, як саме він є найбільш ефективним інструментом для забезпечення високого рівня економічної безпеки. Організаційно-економічний механізм представляє собою взаємопов'язану сукупність економічних відносин, принципів, методів та форм організації створення, впровадження інновацій. Завданням даного механізму є оперативне виявлення будь-якого виду загроз та забезпечення захищеності господарської діяльності з досягненням поставлених цілей на шляху поступового розвитку підприємства [1]. Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки являє собою методи, види відносин, форми ресурсів, функції управління та правове, нормативне й інформаційне забезпечення.

Безпосередній вплив на об'єкт механізму здійснює система управління розвитком підприємства. Вона спрямована на аналіз поточного стану підприємства та визначення можливих шляхів покращення організаційної та господарської діяльності. Заходи, що спрямовані на досягнення мети безпосередньо впливають на економічну безпеку [2].

Важливо розуміти що даний механізм є не лише автономною системою, що здійснює самоуправління. На нього також суттєво впливають рівень ринкового та державного регулювання. Зокрема від того наскільки розвинені технології галузі, рівень попиту на продукцію, рентабельність галузі, розвиненість законодавчої бази та амортизаційна податкова політика, що проводиться державою залежить як саме описаний механізм буде функціонувати та досягати поставлених цілей [3].

Враховуючи вищеописані особливості умов формування організаційно-економічного механізму для забезпечення високого рівня, як складових, так і в цілому рівня економічної безпеки підприємства пропонується наступний організаційно-економічний механізм забезпечення безпеки поліграфічного підприємства (рис. 1).

У статі було визначено та удосконалено науково-методичні засади щодо формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки поліграфічного підприємства в умовах нових викликів.

В дослідженні було встановлено, що організаційно-економічний механізм представляє собою взаємопов'язану сукупність економічних відносин, принципів, методів та форм організації створення, впровадження інновацій. Механізм є не лише автономною системою, що здійснює самоуправління, на нього також суттєво впливають рівень ринкового та державного регулювання, зокрема від того наскільки розвинені технології галузі, рівень попиту на продукцію, рентабельність галузі, розвиненість законодавчої бази та амортизаційна податкова політика, що проводиться державою залежить як саме описаний механізм буде функціонувати та досягати поставлених цілей.

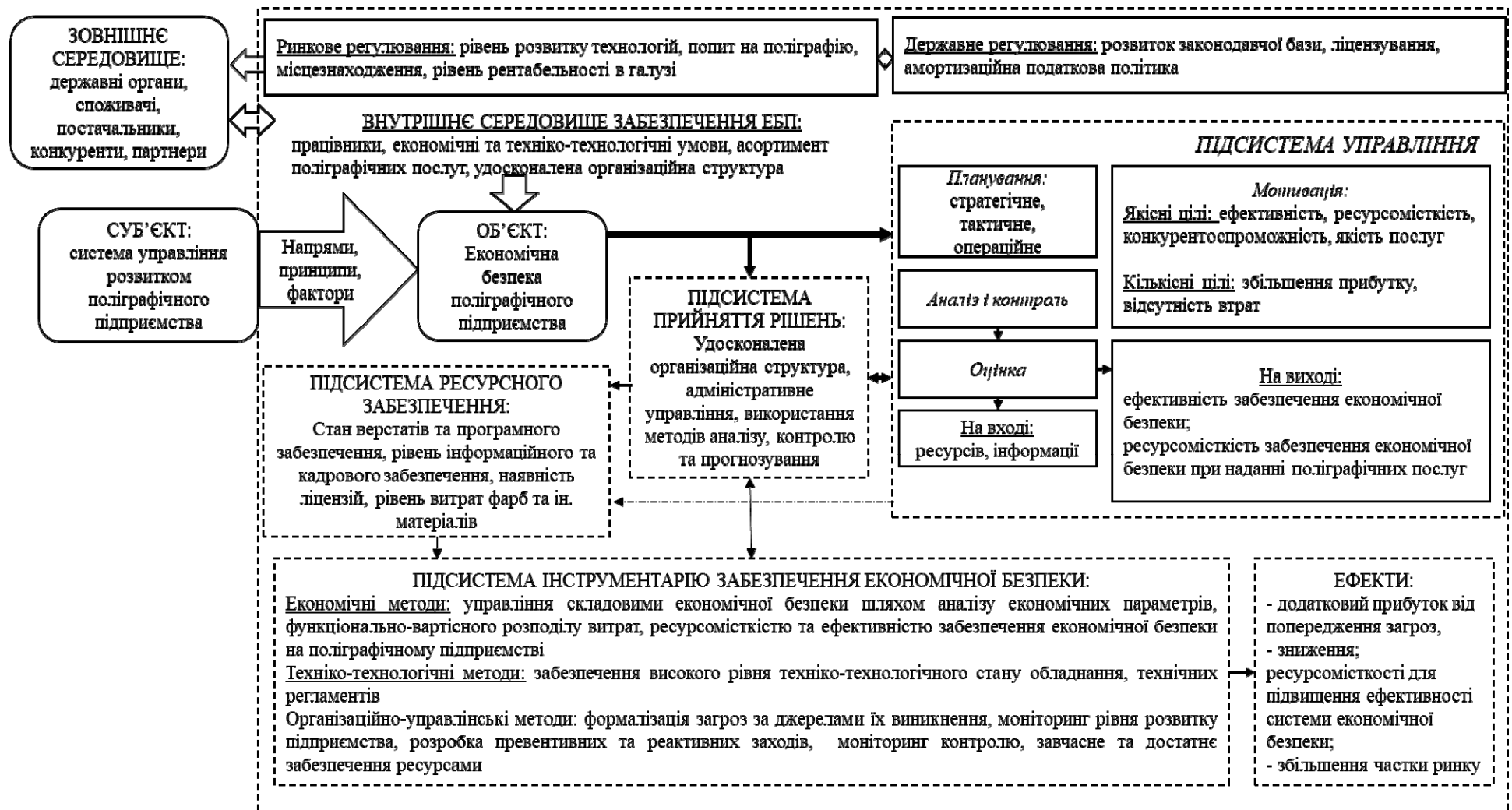

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки поліграфічного підприємства

Представлений в роботі організаційно-економічний механізм дозволяє забезпечити вчасне визначення відхилень від норми основних показників діяльності та ідентифікацію загроз, а також забезпечити комплекс заходів для усунення загроз. Особливості запропонованого механізму економічної безпеки дозволяють формувати стан взаємозв'язаності, взаємовпливу і взаємодії єдиних і локальних механізмів, на кожному рівні управління в цілому.

Так об'єктом управління даного механізму виступає безпосередньо економічна безпека досліджуваного підприємства, що складається з відповідних складових. Її завдання полягає у досягненні поставлених цілей. Дані цілі розподілені на дві категорії для легшого визначення методу впливу кожної складової економічної безпеки поліграфічного підприємства.

На організаційно-економічний механізм також впливають чинники зовнішнього середовища (діяльність державних органів, запити споживачів, надійність постачальників та партнерів, а також діяльність конкурентів) та внутрішнього (кваліфікованість персоналу та його відповідальність, асортимент послуг, що надаються компанією, умови виробництва, взаємозв'язок органів управління). В даному випадку чинниками виступають як загрози, так і можливості для розвитку.

Система економічної безпеки реагує на дані чинники та в свою чергу здійснює вплив на підсистеми управління та підсистеми прийняття рішень даного механізму [4]. Так зокрема в підсистемі управління проводиться оцінка отриманої інформації від об'єкта та здійснюється її аналіз з метою визначення що саме здійснило вплив на систему ЕБП та якою є величина даного впливу. Також в даній системі здійснюється планування з метою попередження загроз, а також можливі сценарії дій компанії у разі настання несприятливих подій. Варто зауважити, що воно здійснюється на всіх рівнях (стратегічному, тактичному та оперативному) для того аби застосувати заходи протидії у будь-який момент часу [6, с.207]. Враховуючи всі

вищеописані завдання на рис. 2 наведено основні етапи ідентифікації загроз та розробки шляхів їх подолання на поліграфічному підприємстві.

Рис. 2. Етапи ідентифікації загроз та шляхів їх подолання підсистеми управління поліграфічним підприємством

Так на першому етапі проводиться збір інформації, отриманої від об'єкта механізму про вплив чинників зовнішнього середовища та внутрішнього з подальшою її обробкою. На другому етапі відбувається ідентифікація загроз на основі отриманої інформації, визначення ймовірності їх настання та можливих наслідків у разі невиконання превентивних або реактивних заходів. Третій етап передбачає визначення рівня загрози. Так залежно від ступеню її складності буде використано у разі необхідності особливі підходи на наступному етапі. Власне на четвертому етапі відбувається вже формування можливих способів подолання ідентифікованої проблеми. При цьому враховується, якими ресурсами володіє компанія для розуміння можливості реалізації даних заходів. Після їх розробки відбувається тестування альтернатив (моделей) для розуміння яким чином відреагує загроза та на скільки вдасться зменшити наслідки від її настання. Після того як всі альтернативи будуть перевірені та отримано результати від їх тестування, дана інформація направляється безпосередньо в підсистему прийняття рішень. На цьому етапі враховуючи весь отриманий обсяг інформації від інших підсистем, відбувається вибір найкращого комплексу заходів протидії загрозі та їх впровадження [7]. Після того, як всі заходи були реалізовані і вплив на загрозу здійснено, отриману в результаті інформацію знову направляють до підсистеми прийняття рішень. І вже останнім етапом є оцінка успішності реалізації розроблених заходів.

В підсистемі прийняття рішень відбувається управління реалізацією заходів, функцій та принципів при забезпеченні економічної безпеки. Дана підсистема отримує та аналізує інформацію від усіх інших підсистем організаційно-економічного механізму та здійснює управління нею. Вона представляє собою систему органів адміністративного управління (керівники відділів, директори компанії), що використовують методи аналізу, контролю та прогнозування для врахування всіх можливих варіантів розвитку подій та вибору найоптимальнішого рішення з урахуванням наявних можливостей підприємства.

Підсистема ресурсного забезпечення відповідає за контроль поточного стану ресурсів компанії. Зокрема це стосується: поточного стану обладнання та його програмного забезпечення, рівень інформаційного та кадрового забезпечення компанії, обсяги витрат матеріально-технічного забезпечення, наявність ліцензій та дозволів для здійснення господарської діяльності. Від стану ресурсів даної підсистеми залежить чи зможе компанія протистояти загрозам, що виникли або реалізувати можливості, що раптово з'явилися чи, можливо, доцільно залучити додаткові ресурси зі сторони. Дана підсистема також надає всю інформацію підсистемі прийняття рішень.

Підсистема інструментарію забезпечення економічної безпеки містить набір методів, за допомогою яких здійснюватиметься управління рівнем ефективності забезпечення економічної безпеки [8]. Так економічні методи полягають в управлінні складовими економічної безпеки шляхом аналізу економічних параметрів, функціонально-вартісного розподілу витрат, ресурсомісткості та ефективності забезпечення економічної безпеки на поліграфічному підприємстві. В свою чергу техніко-технологічні методи спрямовані на забезпечення високого рівня техніко-технологічного стану обладнання, дотримання технічних регламентів та науково-технічного розвитку. І організаційно-управлінські методи здійснюють формалізацію загроз за джерелами їх виникнення, проведення моніторингу рівня розвитку підприємства, розробка превентивних та реактивних заходів протидії загрозам, моніторинг контролю, а також завчасне та достатнє забезпечення необхідними ресурсами. Відповідно описана підсистема підзвітна підсистемі прийняття рішень.

Так в результаті проведеного аналізу стану компанії, її підсистем, розробки заходів, щодо протидії загрозам або реалізації можливостей та вибору набору методів, за допомогою яких це реалізовуватиметься, очікується отримання певного ефекту. Це може бути підвищення рівня ринкової складової економічної безпеки поліграфічного підприємства,

наприклад, очікується підвищення попиту на продукцію компанії, збільшення прибутку та частки ринку та ін.

Висновки. Таким чином, в умовах непередбачуваності спричиненої різними чинниками зовнішнього та внутрішнього середовища, процес забезпечення економічної безпеки є життєво необхідним та досить складним для діяльності поліграфічних підприємств. Представлений в роботі організаційно-економічний механізм дозволяє забезпечити вчасне визначення відхилень від норми основних показників діяльності та ідентифікацію загроз, а також забезпечити комплекс заходів для усунення загроз. Це виконується за рахунок того, що система економічної безпеки реагує на чинники та в свою чергу здійснює вплив на підсистеми управління та підсистеми прийняття рішень даного механізму. В підсистемі управління проводиться оцінка отриманої інформації від об'єкта та здійснюється її аналіз з метою визначення що саме здійснило вплив на систему ЕБП та якою є величина даного впливу. В даній системі здійснюється планування з метою попередження загроз, а також можливі сценарії дій компанії у разі настання несприятливих подій. Воно здійснюється на всіх рівнях (стратегічному, тактичному та оперативному) для того аби застосувати заходи протидії у будь-який момент часу. Особливості запропонованого механізму економічної безпеки дозволяють формувати стан взаємозв'язаності, взаємовпливу і взаємодії єдиних і локальних механізмів, на кожному рівні управління в цілому.

Література

1. Колісніченко П. Т. Організаційно-економічний механізм як інструмент економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу // *Економіка та управління підприємствами. Науковий журнал*. 2017. №5 С. 95-97.

2. Гуцалюк О. М., Череватенко В. А. Корпоративні механізми забезпечення економічної безпеки великомасштабних економіко-виробничих систем // *Актуальні проблеми економіки*. 2017. №6(192). С. 61-71.

3. Карпенко О. В. Організаційно-економічне забезпечення економічної безпеки підприємництва в агропромисловому комплексі // *Technology audit and production reserves*. 2015. № 1/5(21). С. 64-67.

4. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. – К.: Либра, 2003. 280 с.

5. Нагорна І. І. Організаційно-економічний механізм у забезпеченні стійкої економічної безпеки промислових підприємств : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Одеса, 2009. - 233 с.

6. Вовк О. М. Організаційно-економічний механізм розвитку системи економічної безпеки підприємства // *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2018. № 22. С. 205-211.

7. Приходько С. В. Формування адекватного реальним виробничо-господарським процесам комплексу заходів реагування на загрози економічній безпеці. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2011. №4. С.52–55.

8. Аверічев І. М. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств водного транспорту : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Київ, 2015. - 214 с.

References

1. Kolisnichenko, P.T (2017), “Organizational and economic mechanism as a tool of economic security of small and medium-sized enterprises”, *Ekonomika ta upravlinnia pidpryiemstvamy*. Naukovyj zhurnal, vol. 5, pp. 95-97.

2. Hutsaliuk, O.M. and Cherevatenko, V.A. (2017), “Corporate mechanisms for ensuring the economic security of large-scale economic and production systems”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 6 (192), pp. 61-71.

3. Karpenko, O.V. (2015), "Organizational and economic provision of economic security of entrepreneurship in the agro-industrial complex", Technology audit and production reserves, vol. 1/5 (21), pp. 64-67.
4. Kozachenko, A.V. Ponomarev, V.P. and Liashenko, A.N. (2003), Ekonomycheskaia bezopasnost' predpriiatyia: suschnost' y mekhanizm obespecheniya [Economic security of the enterprise: the essence and mechanism of ensuring], Lybra, Kyiv, Ukraine.
5. Nahorna, I.I. (2009), "Organizational and economic mechanism in ensuring sustainable economic security of industrial enterprises", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Odesa, Ukraine.
6. Vovk, O.M. (2018), "Organizational and economic mechanism of development of the system of economic security of the enterprise", Suchasni problemy ekonomiky i pidpriemnytstvo, vol. 22, pp. 205-211.
7. Prykhod'ko, S.V. (2011), "Formation of a complex of response measures to threats to economic security adequate to real industrial and economic processes", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 4, pp. 52-55.
8. Averichev, I.M. (2015), "The mechanism for ensuring the economic security of water transport enterprises", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2022 р.